

BALOGH JUDIT

Iskolateremtők és iskolák

Képek a régi debreceni jogi kar professzori arcképcsarnokából

Prologus et laudatio

Szeged – Miskolc – Debrecen.

E három kelet-magyarországi város három jogi felsőoktatási intézményt tartott, és tart ma is fenn. A három intézmény mindegyike megtalálta és kialakította saját arculatát, szakmai preferenciáit, hírt és nevet szerzett magának a 20. században. Mindhárom város jogi felsőoktatása súlyos nehézségeken ment keresztül, jogi és szellemi jogelődök bezárását, felfüggesztését, áthelyezését, és számos, más néven nevezett adminisztratív beavatkozást kellett megélnie, amely események, történések feldolgozását valamennyi jogi kar feladatának tartotta és tartja ma is.

E három tiszántúli város az eltérő vonások ellenére mégis emblematikus egységet képezett az 1945 előtti hazai jogi felsőoktatásban. Az elmúlt bő egy évszázad történései alatt egymásból nyert tényleges és szellemi táplálékot, amikor arra volt szükség. Egymásnak adott szellemi és oktatói utánpótlást vagy municiót, ha arra került a sor, és egymást támogatva lépett fel, szükség esetén a kormányzati oktatási és kultúrpolitika túlkapásai ellen is, akkor, amikor éppen ez volt a túlélés eszköze. Minden itt említett helyzetre szép számmal találunk példákat a három kar történetében. Van, amire büszkék lehetnek a karok: habilitációk, tanszéki meghívások egész sora, és van, amire kevésbé szívesen emlékszünk: a debreceni jogi kar működésének felfüggesztése, egyidejűleg a miskolci jogakadémia megszüntetése (1949)¹ után az itteni professzorok egy része Szegeden folytathatta tevékenységét,² miközben mindkét elhagyott városban hosszú kényszerzünet következett.

Milyen neveket említsünk, mint összekötő kapcsolatokat? Néhány nagyság csupán: Pólay Elemér, aki a Miskolci Jogakadémián tanult 1933–37 között, a debreceni karon

¹ A 4105/1949/134. Korm. sz. rendelet 2. §-a alapján kiadott 1530-1/1949. V.1. sz. leíratot teljes terjedelmében közli: HOLLÓSI Gábor: *A debreceni Jog- és Államtudományi Kar története (1914–1949)* Debrecen, 2007. 278–280. p. A jelen tanulmány a debreceni régi jogi kar eddig feldolgozott történetéből e forrásmunkán kívül az alábbiakra támaszkodhatott: P. SZABÓ Béla – MADAI Sándor (szerk.): *A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915–1947)*, Debrecen, 2002. P. SZABÓ Béla – MADAI Sándor (szerk.): *A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914–1949)*, Debrecen, 2004. valamint P. SZABÓ Béla (szerk.): *A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai II. (1914–1949)*, Debrecen, 2006. A jogtörténet különböző területeinek tudományos művelése és a jogtörténeti tárgyak professzorainak munkássága és tárgyaik oktatása azonban részletes feldolgozásra még nem került.

² Debrecenből Dezső Gyula, Schultheisz Emil és Vas Tibor közvetlenül, Miskolcra Horváth Róbert kis kitérő után került 1949 után a szegedi kar személyi állományába.

habilitálták magántanárrá római jogból 1946-ban, majd 1949-től Szegeden oktatott, kutatott.³ Nagy László, a szegedi kar elismert és örökifjú munkajogász professzora a Debreceni jogi kar hallgatója volt, amint Cséka Ervin, a büntető eljárásjog legendás tudósa is.⁴ Miskolc és Debrecen között teremtett kapcsolatot kedves hajdani kollégánk és mesterünk, Novák István, valamint Boleratzky Lóránd. Mindketten Miskolcon végeztek és Debrecenben habilitáltak – mégpedig mindketten az Egyházjog tanszékén, Szentpéteri Kun Bélánál.⁵ Debrecenben habilitálták iglói Szontagh Vilmost, aki közigazgatási jogból nyert ezáltal magántanári címet és egyetemi venia legendit. Miskolcon, majd Debrecenben művelte a római jogot Sztrehlo Zoltán⁶ (és tartott speciálkollégiumot Pólay is), sőt, a Miskolci Jogakadémia dékánja, maga Bruckner Győző is oktatott (legalábbis speciálkollégiumot) a debreceni jogi karon, mint a kar címzetes ny. r. tanára.⁷

A kötődések e három kar (illetve intézmény) között azonban nem korlátozódnak a 20. század első felére: a jogi felsőoktatás történetének legújabb fejezetei is kínálnak intézményes és személyi kapcsolatokat, amelyek összekötik ezt a három várost. A törzskarból – mások mellett – például Stipta István és Várnay Ernő, a fiatalabb nemzedékből pedig Bencze Mátyás és Varga Norbert ilyen, elkötelezetten a karokat összekötő személyiségek. Ám ha a három kar közötti kapocsról van szó, mindenekelőtt az ünnepeket, *Ruszoly Józsefet* kell ehelyütt említeni, aki – alapvetően szegedi oktatóként – a miskolci jogi kar 1981-es indításánál éppúgy bábáskodott, mint ahogy a debreceni fakultás 1996-os újraindításának is a motorja volt. Ruszoly professzor mindhárom karon éveken keresztül vezette a Jogtörténeti Tanszéket, és mindhárom karon segítette a tehetséges fiatalokat szakmai előmenetelükben. Személyében tehát többszörösen valós az itt következő tanulmány címében foglalt „iskolateremtő” fogalom: iskolák, karok létrehozója, emellett saját szűkebb szakmai, jogtörténeti iskolák, műhelyek megteremtője is volt mindhárom intézményében. E minőségében mindhárom kar megbecsülését élvezi, különösen a debreceniét, amely 2006 őszén *honoris causa* doktorává avatta.

Kedves Jóska Bácsi! Az itt következő, ünneplő tanulmány e szellemiség előtt kíván tisztelegni, elsősorban a régi debreceni jogi kar Magyar alkotmány- és jogtörténeti tanszékének professzori életpályáit felvillantva.

³ BALOGH Elemér: *A kolozsvári-szegedi jogi kar története (1872–2002)* in: Takács Péter (szerk.): *A jogászképzés múltja, jelene, jövője*, Budapest, 2003, 188. p.

⁴ CSÉKA Ervin: *Emlékezés régi debreceni jogászprofesszorokra*, Jogtudományi Közlöny LVII (2002), 107–113. p.

⁵ HOLLÓSI: i. m. 53. p., és uő: *A debreceni Jog- és Államtudományi Kar Egyházjogi Tanszékének története (1914–1949)*, Egyháztörténeti Szemle 8. évf., 2007/2. szám.

⁶ HOLLÓSI: i. m. 26–35. p.

⁷ HOLLÓSI: i. m. 43–44. p. vö. továbbá: Vallás- és közoktatásügyi miniszter 51.940/1946. VI. sz. határozata, *Kari jegyzőkönyv* az 1946. június 24-i, XVIII. rendes ülésről, 598. sz. HBML VIII. 7/a 33. kötet. Brucknert egyébként a kar egyhangúlag meghívta a Magyar és összehasonlító jogtörténeti tanszékre 1947-ben, ekként is jóvátenni igyekezvén e sokoldalú tudós több évtizedes egyetemi mellőzését. A miskolci jogakadémia dékánja azonban két ok miatt nem nyerhetett kinevezést a katedrára: egyrészt, mert abban az esztendőben betöltötte 70. életévét, amely a rendes nyugdíjkorhatár, s ezért a miniszter nem járult hozzá a tanszék általa történő betöltéséhez, másrészt, mert a gazdasági megszorítások miatt a miniszter sem már megelégedett tanszékek betöltését, sem új tanszékek szervezését nem engedélyezte.

I.

Az 1912. évi XXXVI. törvénycikkkel felállított, és munkáját ténylegesen az 1914/15-ös tanévvel megkezdett debreceni jogi karon a jogtörténet oktatására nem a debreceni református jogakadémia oktatói közül hívtak előadót, hanem az Országos Levéltár állományából. A Budapesten végzett jogi doktor ugyanis már 1914-ben elismert kutatónak, a városi és magánlevéltárak tudós feldolgozójának számított, akinek kinevezésével a debreceni jogi kar már indulásakor komoly szaktekintéllyel gazdagodott. Iványi szakmai tekintélyét – tehetsége mellett – az oklevelek és a rendi korszakból származó levéltári anyagok feldolgozásához elengedhetetlen latin nyelvtudása növelte, amely országosan elismert (jog)történésszé avatta, és amely megalapozta sikeres forráskiadói tevékenységét is.

Az induláskor 36 éves rendkívüli tanár, Iványi Béla személye által a debreceni jogi karon a levéltári kutatásokat előtérbe helyező jogtörténeti kutatási gyakorlat honosodott meg, amelybe a professzor a hallgatókat is igyekezett – speciálkollégiumok és pályadíj-kitűzések révén – bevonni.⁸ Jelentősebb monográfiái, könyvei, mint Bártfa és Eperjes város könyvtárai teljes anyagának átfogó feldolgozása, bizonyítják azt, hogy kutatásaiban és módszertanában fontos szerepet töltött be a forráskutatás, a kútfők pontos felsemmlése, katalogizálása.⁹ Levéltárosi minőségében megismert kutatási területeihez és publikációihoz kapcsolódóan hirdetett meg speciálkollégiumot például 1918 őszén „Magyarország középkori városjogai”, 1921 tavaszán „Tárnoki jog”, 1923 őszén „A kiváltságolt nemzetiségek joga”, ugyanezen tanév második félévében pedig „A városok joga” címmel. Az 1925/26-os tanév őszi félévében „Idegen jogok befolyása a magyar jog fejlődésére”, a következő ősszel pedig „A partikuláris jogok” címmel tartott a fő-tárgy melletti kiegészítő foglalkozásokat. Sem saját munkáiban, sem a hallgatókkal végzett közös feladatok kiválasztásakor nem elégedett meg, nem szorítkozott csupán a magyar nyelvű források feltárására. Komoly figyelmet szentelt a latin és német kútfők feltárásának, értelmezésének, illetve kitért a korábban felmerült félreértések, mások általi félrefordítások kijavítására is. Ebben az értelemben nem volt rest beismerni saját hibáit, félrefordításait sem. (A hibásan feltüntetett adatokat rendszeresen feltüntette a későbbi kiadásokban, illetve az utóbb megjelent monográfiáiban.) Visszatérő témáját képezték speciálkollégiumainak a Tripartitum-exegézisek, valamint akadémiai székfoglalójának témaköre, a magyar Corpus Juris keletkezése is. Az egyetemes jogtörténet köréből (akárcsak az Ünnepezt Ruszoly tanár úrnak) a germán korszak volt a kedvence, amelyből több féléven keresztül tartott szemináriumot.¹⁰

⁸ Vö.: HOLLÓSI: i. m. 42–44. p.

⁹ Könyvei a debreceni időszak végéig: Bártfa szabad kir. város levéltára I–II.: 1319–1526, Budapest, 1910.; A márkusfalvi *Máriásy család* levéltára 1243–1803, Lőcse, 1917.; Pro Hungaria Superiore – Felsőmagyarországi, Debrecen, 1919.; Gönc szabadalmas mezőváros története, Karcag, 1926.; *Mossóczy Zakariás* és a magyar Corpus Juris keletkezése, Budapest, 1926.; *A Kir. Magyar Egyetemi Nyomda története 1577–1927*, Budapest, 1927.; *Eperjes Szabad Királyi Város levéltára 1245–1526*, Szeged, 1931. (utóbbi munka azért ideiktatva, mert a levéltár középkori anyagának a feldolgozására az első világháború előtt, további részeinek rendszerezésére pedig 1917–1918-ban, tehát Iványi debreceni évei alatt került sor)

¹⁰ Vö.: Tanrendek, A Debreceni (Tisza István) Tudományegyetem Évkönyvei és almanachjai, ill. HOLLÓSI: i. m. uott.

Mivel a kar alapításakor Iványi Béla tüzértisztként tényleges szolgálatot teljesített,¹¹ oktatómunkáját ezért csak szabadságolását követően, 1916 januárjában kezdhette meg. Addig a Jogtörténelem tanszékét Szentpéteri Kun Béla helyettesítette, s e minőségében az első két őszi félévben ő adta elő a „Magyar alkotmány- és jogtörténet, tekintettel a nyugat-európai jogfejlődésre”, valamint az első tavaszi félévben az „Európai jogtörténet, különös tekintettel a magyar jogfejlődésre” című tárgyakat. Mindkettő főkéllégium volt, a történeti alapvizsga szerves része, ezért a mai jogoktatás óraszámaihoz viszonyítva irigylésre méltó, heti ötórás időtartamban került előadásra.¹²

Iványi már rendkívüli tanárként is viszonylag aktívan vett részt a kar közéletében: a jogi fakultás képviselőjében tagja volt az egyetemi könyvtári bizottságnak, 1917 tavaszán a kar képviselője volt, amikor az egyetem megvásárolta és átvette a híres Leopold Pfaﬀ bécsi professzor könyvtárát,¹³ majd a Közjogi tanszék betöltésére kiküldött bizottság tagja lett.¹⁴ E tanszéki pályázatra a közjogtudomány olyan – ekkor még fiatal – képviselői is pályáztak, mint Búza László vagy Csekey István, akik a későbbiekben jeles karriert futottak be, ám az 1910-es években még nem volt mögöttük elégséges szakmai eredmény. Az előkészítő ülésen például Iványi kifejezetten Csekey esetleges kinevezése ellen szólalt fel. A jegyzőkönyv szerint „Csekey jelölését nem tudományos munkássága alapján ellenzi (bár ennek mélységével és alaposságával szemben is volnának aggályai), hanem egyénisége folytán, melyet ma még nem tart eléggé kiforrottnak ahhoz, hogy ez a pályázó már most egyetemi tanári állást tölthessen be.”

A kar többször kérte a vallás- és közoktatásügyi miniszternél Iványi Béla nyilvános rendes tanárrá történő kinevezését, de ez csak 1917 októberében történt meg.¹⁵ Így aztán, mint legutóbb kinevezett professzor, a kar szokásai szerint jó ideig ő volt a kari tanács ülésein a jegyzőkönyvvezető.

Iványi kinevezett rendes tanárként először Balogh Elemérnek,¹⁶ a római és az összehasonlító jog későbbi európai hírnő művelőjének habilitációs ügyében nyilatkozott a kari tanácsban. A kar Kiss Gézátt és Bacsó Jenőtt kérte fel a jelölt tudományos munkásságának előzetes értékelésére,¹⁷ majd – a hallomásokból származó hírek hatására az eljárás

¹¹ Az 1914/15-ös és az 1915/16-os tanévi kari tanácsi jegyzőkönyvekből is kitűnik, hogy a kar több ízben tett felterjesztést a kormányhoz Iványi Béla (és a vele együtt távol levő Márffy Ede) katonai szolgálat alóli felmentése iránt (de ezekre a kormány nevében a vallás- és közoktatásügyi miniszter általában nem reagált). Vö.: HBML VIII. 7/a. 1. és 2. kötetek.

¹² Vö. pl.: HBML VIII. 7/a. 1. kötet. *Kari Jegyzőkönyv* az 1914. december 16-i, I. rendkívüli ülésről, 41. sz.

¹³ HBML VIII. 7/a. 3. kötet. 1917. április.

¹⁴ E bizottság volt hivatva a Jászi Viktor halálával megürült tanszék betöltésére javaslatot tenni, és megoldani azt a problémát, hogy a pályázók helyett a nem pályázó Kun Józseffel lehessen a tanszékét – meghívással – betölteni. A bizottság ugyanis a benyújtott pályázatok alapján egyik kandidáló kinevezését sem támogatta (tehát sem Búza Lászlót, sem Csekey Istvánt, sem Molnár Kálmánt nem támogatták, bár a tagok eltérő sorrendeket állítottak fel). HBML VIII. 7/a. 3. kötet. A kiküldött bizottság jegyzőkönyve, 1917. június 12.

¹⁵ HBML VIII. 7/a. 4. kötet. *Kari Jegyzőkönyv* az 1917. október 19-i, II. rendes ülésről, 1. sz., amelyben felolvassák a miniszter 139.822/1917.IV. sz. rendeletét arról, hogy „Ő Császári és Ap. Királyi felsége a f. hó 10-én Reichenauban kelt legfelsőbb elhatározásával dr. Iványi Béla ny. rk. tanárt nyilvános rendes tanárrá legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.”

¹⁶ HAMZA Gábor: *Balogh Elemér, a római jog és az összehasonlító jog európai hírnő művelője* Jogtudományi Közlöny 54 (1999), 279–282. p., és uő: *Balogh Elemér (1881–1955)* in: Magyar jogtudósok I., Budapest, 1999, 137–146. p.

¹⁷ HBML VIII. 7/a. 3. kötet. *Kari jegyzőkönyv* az 1916. november 7-i, II. rendkívüli ülésről, 8. sz.

megakadt. Iványi, mint egyébként ismertem nemzeti érzelmű professzor,¹⁸ e híresztelések alapján kifogást emelt, és az admissioról való döntés elhalasztását javasolta.¹⁹ Ezt követően a kar valóban úgy határozott, hogy „Balogh Elemér tudományos munkásságának bírálatával az 1918. évfolyamán érdemlegesen foglalkozni nem kíván”, majd 1919. január 31-én ténylegesen elutasították a habilitáció iránti kérelmet.²⁰

Iványi 1918 tavaszán a választójogi törvény módosítása kapcsán tett javaslatot a kari tanácsnak.²¹ Azt javasolta, hogy a főrendi házban az egyetemi rektorok részére tagságot biztosítsanak. Erre a választójog aktuális reformja adhatott volna alkalmat. Javaslatát a kar egyhangúlag támogatta, szeptemberben Kun József részletes előterjesztést is készített az ügyben, törvénybe azonban az egyetemi képviselőt ekkor még nem került. (Iványi javaslatának apropója egyébként Kun József azon felvetése volt, hogy az egyetemi tanárok ezentúl országgyűlési képviselővé választhatók legyenek.)

Iványi Béla debreceni professzorsága idején lett akadémikus: 1920 május 5-én választották levelező taggá. Ezt a kari tanács 1920. június 2-i ülésén a következő szavakkal jelentette be Szentpéteri Kun Béla dékán: „A minden-képen méltó tudósnak ez a nagy és megérdemelt kitüntetés fényt vet karunkra is, melynek Iványi Béla nemcsak nagyrabecsült, de különösen szeretett tagja.”²² Akadémiai székfoglaló beszédét 1922. december 12-én, „Mossóczy Zakariás és a Magyar Corpus Iuris keletkezése” címmel tartotta.²³ Iványi precíz és teljességre törekvő tudományos kutatási módszerét visszatükröző, pontos dátumokkal, történeti tényekkel, szabatosan hivatkozott, leginkább latin forrásokkal alátámasztott, tudományos igénnyel összeállított munka, amelyben egyértelműen fel lehet ismerni az „Iványi módszert”. Cizellált, összetett tudományos értekezés, amely a szükséges adatokból levonva a megfelelő következtetéseket, megkeresi és a megtalált következtetésekkel pótolja az összefüggéseket. Egész korabeli forrás szó szerinti közlésére is van példa a székfoglaló értekezés nyomtatott változatában olyannyira, hogy nem egyszer egy egész oldalon csak lábjegyzetet találunk,²⁴ akár latin nyelven is.

¹⁸ „...visszatérve, újra nekifogtam a munkának, s a nehezedő viszonyok közt is folyt ez mindaddig, míg a mai drága Felvidékünk eme egyik gyöngyszemét, Eperjest is meg nem szállta a senkitől sem hívott, hanem ide lopakodott és tolokodott cseh ellenség...” Így ír a kutató Iványi az *Eperjes sz. k. v. levéltára 1245–1526*, i. m. 7. oldalán. De nem csak ebben, hanem más munkáiban is hitet tett és részt vállalt a magyarság melletti harcban, és a trianoni békeszerződéssel is foglalkozva kitért a szlovákság nemzetétörténetének a bemutatására. Szemlélete tükröződik kutatásaiban, munkásságát áthatja a magyarságtudat. vö.: VÁRDY Béla: *Trianon megnyilvánulása a két világháború közötti magyar történetírásban*. Aetas 2003/3–4.

¹⁹ Arra kérte a kart, hogy Balogh kérelmével a folyó évben ne foglalkozzék a kar, mivel arról értesült, „hogy Balogh Elemér, aki a háború elején Franciaországban volt internálva, hazaérkezése előtt ígéretet tett arra, hogy az entente ellen fegyveresen nem harcol. Ennélfogva ő ezredétől utasítást kért arra, hogy ily ígéret mellett nincs-e akadálya annak, hogy a képesítésért folyamodó dr. Balogh Elemérről a karban együttműköd-jék. Minthogy az ezred ezidő szerint a harctéren van, s az eljárás a bizonyító anyag összegyűjtése okából hosszabb időt igényel, ennélfogva döntés a f. polgári évben nem várható. A döntés előtt pedig nincs abban a helyzetben, hogy a képesítés ügyében érdemlegesen állást foglaljon.” HBML VIII. 7/a 4. kötet.

²⁰ HBML VIII. 7/a 6. kötet, *Kari jegyzőkönyv* az 1919. január 31-i, III. rendkívüli ülésről, 2. sz.

²¹ HBML VIII. 7/a 4. kötet. Iványi ezzel a gondolattal szinte megelőlegezte az egyetem számára 1926-ban végül biztosított felsőházi képviseletet. A különbség az ő javaslata és a törvényi szabály között végülis abban állt, hogy a törvény az egyetem *választása* alapján bekerült egy-egy tagról (jóllehet, ez szinte mindig a választás évébeni rektor), valamint a budapesti tudományegyetem részéről nem egyetlen tagról, hanem karonként egy-egy tagról szól. vö.: 1926:XXII. tc. 19. §.

²² HBML VIII. 7/a 7. kötet, *Kari jegyzőkönyv* az 1920. június 2-i, IX. rendes ülésről, 212. sz.

²³ IVÁNYI Béla: *Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Iuris keletkezése*. Budapest, 1926.

²⁴ Pl.: IVÁNYI: *Mossóczy ... i. m.* 101. jegyzet.

Külön említést érdemel, bár már Iványi szegedi időszakában született a kora-rendi országgyűlést vizsgáló tanulmánya.²⁵ Iványi természetesen itt is a források feltárását tekintette elsődlegesnek, de kortársai történeti-nyelvészeti munkáit²⁶ is felhasználta alapos dolgozatához. A dolgozat egyértelműen kitér az összefüggésekre, és a gyakori kritikai kérdésfelvetésekkel tökéletes összhangot teremt a kútfők felhasználásának gyakorlatában. A legnagyobb részt német nyelvű iratokat nyelvi és történelmi szempontból is ütközteti egymással, és az ebből keletkező konfliktust feloldva választ ad a feltett kérdéseire.²⁷

Oktatómunkájában kutatásait nagyban hasznosította, amit igazol az egyetemi könyvtárban kéziratban fennmaradt egyetemi jegyzete is.²⁸ A tananyag tagolása során a klaszszikus felosztást követte: az első rész az alkotmánytörténettel, a második a jogtörténettel foglalkozik. Történeti és levéltárosi tapasztalataira alapozva szentelt külön fejezetet a történelem segédtudományainak, majd ezt követően tért rá az alkotmánytörténet alapfogalmaira, a törzsszövetségre, majd a monarchiára és a királyi hatalomra. Történeti ismeretek átadását tűzte célul, ezért jegyzete a rendiség korával ér véget.

Mivel a debreceni jogi kar hagyományos rendje szerint a professzorok évenként, tanári kinevezésük időrendjében (vagyis az anciennitás szabálya szerint) váltották egymást a dékáni székekben, Iványira a sor az 1925/26-os tanévben került.

Dékánként, 1926 áprilisában egy – később az egyetemi évkönyvben nyomtatásban is megjelent – merész röpiratban reagált, és vette védelmébe a vidéki karokat Hegedűs Lóránt volt pénzügyminiszter azon felvetésével szemben, hogy minden vidéki egyetemet be kellene zárni, és egyetlen, fővárosi intézményt fenntartani.

Ezt követően azonban debreceni karrierje hamar véget ért. A kari jegyzőkönyvek nem őrizték meg áthelyezése okát. Mindössze arról tudósítottak, hogy az 1926/27. tanévben már szeptemberben kérte II. félévi szabadságolását (ez annál is inkább szokatlan dolog volt, mert ebben a tanévben prodékánként még közéleti szerep várt rá), amelyet 1927. január 1-jétől engedélyezett számára a miniszter,²⁹ továbbá hogy római kutatóútja miatt 1926. december végével lemondott a prodékánságról is.³⁰ A kari tanács ülésén utoljára 1926. december 2-án vett részt, ahol a kar részére gróf Klebelsberg Kunó vállas- és közoktatásügyi miniszternek az államtudományok honoris causa doktorává történő avatását javasolta. Indítványát – amelyhez több professzor is csatlakozott – a kar egyhangúlag elfogadta.³¹

Szabadsága és római útja után a karra már nem tért vissza. Az Egyetemi Tanács VIII. rendes ülésében a távozó akademikust búcsúztató határozatot hozott, amelyet Márfy Ede azidei dékán a jogi kar tanácsa előtt is felolvasott. A kari tanács Iványi „tá-

²⁵ IVÁNYI Béla: *Adalékok régi országgyűléseink Rákos névéhez* in: ACTA. Polner Ödön emlékkönyv. Dolgozatok Polner Ödön egyetemi nyilvános rendes tanár születésének 70. évfordulójára. Írták: Kortársai. Szeged, 1935, 321–333. p.

²⁶ Például: Divéky Adorján budapesti egyetemi tanár és Szabó Dezső debreceni egyetemi tanár írásait és cikkeket is felhasználta cikkében Iványi.

²⁷ IVÁNYI: *Adalékok ... i. m.* 324–325. p.

²⁸ IVÁNYI Béla: *Magyar alkotmány és jogtörténet jegyzetek*. Debrecen, 1925.

²⁹ HBML VIII. 7/a. 15. kötet. 6918/1926. IV. sz. határozat, *Kari jegyzőkönyv* az 1926. szeptemberi II. rendes ülésről, 56. sz.

³⁰ HBML VIII. 7/a. 15. kötet. *Kari jegyzőkönyv* az 1926. november 23-i, IV. rendes ülésről, 107. sz.

³¹ HBML VIII. 7/a. 15. kötet. *Kari jegyzőkönyv* az 1926. december 2-i, V. rendes ülésről, 113. sz. (Horthy Miklós díszdoktori előterjesztésében azonban Iványi már nem vett részt: azt a kari tanácsa 1927 márciusában, Bacsó Jenő javaslatára terjesztette az egyetemi tanács elé.)

vezése felett őszinte sajnálkozásának, és egyszersmind a társegyetemre való meghívásával őt ért kitüntetés feletti igaz örömeinek” adott hangot, amelyről őt a jegyzőkönyv kivonatának megküldésével értesítették.³²

1927 és 1938 között a Szegedi Ferenc József Tudományegyetem nyilvános rendes tanára,³³ közben ott 1934/35-ben a jogi kar dékánja volt. Itteni kinevezése során került sor ismertté vált párbajára Mályusz Elemérrel,³⁴ miután Iványi sértőnek találta, hogy a fiatal Mályusz a 'Gönc szabadalmas mezőváros története'-t recenzálva az értékelést hiányolta könyvéből. Nyugdíjazására is túlságosan korán, 1938-ban, mindössze hatvanéves korában, állítólag magánéleti botrány miatt került sor. Ekkor minden tisztségéről, így akadémiai tagságáról is lemondott. Ezt követően minden idejét szenvedélyére, a könyvtárkutatásra fordította, és 1938–1944 között a körmendi hg. Batthyány-Strattmann család levéltárosaként dolgozott.³⁵ 1964-ben hunyt el Vonyarcvashegyen.

II.

Iványi Béla távozása után a Magyar alkotmány- és jogtörténeti tanszék betöltése ügyében Márffy Ede dékán bizottságot küldött ki, amelyben maga elnökölt, a további tagok pedig Teghze Gyula, Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő és barabási Kun József voltak.³⁶ A bizottság Baranyai Béla országos főlevéltáros meghívását javasolta és a kar is emellett határozott.³⁷ Baranyai Béla az országos levéltárból néhány évre Bécsbe került kiküldetésbe, ahol az Einrichtungswerk iratait kutatta és tárta fel egy tervezett kiadás érdekében. Bécsből 1926-ban került haza, a meghívás folytán pedig viszonylag rövid idő alatt nyert egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezést, és az 1927/28. tanév tavaszi félévében kezdte meg oktatói tevékenységét a debreceni jogi karon.³⁸ 1927. október 24-től 1945. február 3-án Berlinben, bombatámadásban bekövetkezett tragikus haláláig³⁹ a debreceni egyetemen a magyar alkotmány- és jogtörténet kinevezett nyilvános rendes tanára volt.

A kar és az egyetem közéletébe számos szállal kapcsolódott be. A karon tagja volt a tanulmányi kedvezményi bizottságnak, az egyetemen pedig a kart képviselte a gazdasági bizottságban. Több egyetemi hallgatói öntevékeny csoportot is felügyelt: 1938-ig a római katolikus hallgatókat tömörítő Szent László Kör tanárelnöke, 1942-től pedig a görög katolikus ifjak hasonló körét jelentő Vasvári Pál Kör felügyelője volt. Mindkét

³² HBML VIII. 7/a. 15. kötet. *Kari jegyzőkönyv az 1927. január 12-i, VII. rendkívüli ülésről*, 185. sz.

³³ Kinevezése: 14.122/1927. IV. sz. VKminiszteri leirat, amelyet a debreceni kar is megkapott.

³⁴ Soós István: *Egy „lovagias ügy”*. *Történetek párbajoznak*, 1929. in: História, 2006/1.

³⁵ Új Magyar Életrajzi Lexikon III. kötet, Budapest, 2002. 507. p.

³⁶ HBML VIII. 7/a. 15. kötet. *Kari jegyzőkönyv az 1927. január 12-i, VII. rendkívüli ülésről*, 185. sz. Varga Norbert részletesen bemutatja barabási Kun József életét és munkásságát tanulmányában. A magyar közjog tanára volt Debrecenben 1917-től kezdve. VARGA Norbert: *Barabási Kun József*. in: P. SZABÓ Béla – MADAI Sándor (szerk.): *A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914–1949)*, Debrecen, 2004. 38. p.

³⁷ HBML VIII. 7/a. 15. kötet. *Kari jegyzőkönyv az 1927. június 18-i, XIV. rendkívüli ülésről*, 287. sz.

³⁸ HOLLÓSI: i.m. 36. p.

³⁹ A harcok Debrecen felé közeledvén úgy érezte, hogy nem maradhat tovább a városban, és családjával együtt berlini rokonokhoz menekült, ahol egy bombatámadás alkalmával alkalmi otthonuk összeomlott, és maga alá temette a bent lakókat. vö.: DÖRY Ferenc: *In memoriam Baranyai Béla (1881–1945)*, Levéltári közlemények 24 (1946), 346–347. p. Baranyai felesége a Vöröskereszt útján Révész Imre püspöknek üzent, és kérte az egyetem értesítésére. HBML VIII. 7/a, *Kari jegyzőkönyv az 1945. november 8-i, V. rendkívüli ülésről*, jegyzőkönyvi szám nélkül.

diákszervezet a nemzeti szellem erősítését, egymás támogatását, az önségélyezést, valamint a katolikus valláserkölcstől való távol tartást tűzte ki célul, ugyanakkor távol tartott, sőt tiltott mindenféle felekezeti közötti békétlenséget, intoleranciát. 1942-ben őt bízták meg a szociális tanfolyam megszervezésével is. Dékáni tisztelet kétszer, az 1933/34-es, valamint az 1939/40-es tanévben viselt.⁴⁰

Baranyai Béla igazi iskolateremtő egyéniség volt, a szó legjobb értelmében. Nem pusztán azért, mert a karon töltött 17 esztendő alatt egész jogászgeneráció fordult meg a keze alatt, hanem azért is, mert szakmai igényességével, valamint a hallgatókra is tekintettel levő oktatási és vizsgáztatási módszereivel⁴¹ méltán vívta ki tanítványai tiszteletét és nagyrabecsülését.

A tanszéken a főkéllégium Baranyai idején (legalábbis címében) kizárólag a magyar alkotmány- és jogtörténetre korlátozódott. Egyetemes államtörténeti vagy jogtörténeti kérdésekkel azonban speciálkéllégiumaiban igen behatóan foglalkozott. Itt akár több féléven átívelő tematikát is választott. Előszeretettel nyúlt német vagy osztrák államtörténeti, akár modern államtörténeti tárgyakhoz. A 'Németország legújabbkori (1806–1920) alkotmánytörténete' és az 'Ausztria újkori alkotmánytörténete (1740–1918)' című speciálkéllégiumok 2-2 féléven keresztül, az ún. Az utódállamok története I. Szerbia viszont négy (!) féléven keresztül tartó elfoglaltságot jelentettek Baranyai válogatott⁴² diákközönségének.

A magyar jogtörténeten belül, mint történész, jogtörténész és levéltáros, elsősorban a középkori és újkori jogtörténettel és egyháztörténettel foglalkozott. Erről árulkodnak legismertebb munkái is, amelyeket azonban döntően még debreceni katedrája elnyerését megelőzően publikált: Somogy vármegye nemes családjai (Budapest, 1914); Zsigmond király ún. Sárkány-rendje. Adalék a magyar trónöröklési kérdés történetéhez (Budapest, 1926); A lengyel királykoronázás. Négy közlemény a magyar jog- és alkotmánytörténethez (Karcag, 1927); stb. A levéltárosi műtárhoz kapcsolódik a Baranyai által első ízben az 1929/30-as tanévben meghirdetett „Az adózási porták rectificatiója 1729-ben (a debreceni református főiskolai könyvtár „R. 1. 26-27”, a magyar nemzeti múzeum mss „Fol. Lat 594.” és a m. kir. Országos Levéltár, m. kir. udvari kancellária: „Hungarica Esterhazyana N° 50” kéziratai alapján)” című pályadíj, amely elsősorban levéltári kutatás lett volna – ám amelynek megírására hét tanéven keresztül egyetlen hallgató sem vállalkozott. Sikeresebb volt a szintén az 1929/30-as tanévben meghirdetett „Az idegenek joga a Corpus Iuris Hungariciben (kiegészítve a C.I.H.-ban nem foglalt törvényekkel)” című pályadíj, amelyre egy tanévben két pályamunka is érkezett. A „Historia est mater studiorum” jellegű dolgozatot Baranyai Béla és Szentpéteri Kun Béla nem találta alkalmasnak, ezért szerzőjének kiletét sem azonosították, míg a másik beérkezett munkát a pályadíjra alkalmasnak találták, ezért a szerző nevét tartalmazó borítékot felbontani rendelték, ekként kiderült, hogy a kar a pályadíjat Blaskovits Zoltán I. éves joghallgatónak ítélte oda.⁴³

⁴⁰ Vö.: HOLLÓSI: i.m., 45. p. 106. jegyzet.

⁴¹ A hallgatókhoz való kollegiális hozzáállásáról, jóindulatáról, ugyanakkor precizitásáról és elhivatottságáról elégánsan emlékezik meg CSÉKA Ervin már idézett tanulmányában.

⁴² Baranyai Béla szemináriumait és speciálkéllégiumait csak felvételi vizsga után, az azon megfelelt hallgatók vehették fel. Ezzel kívánta biztosítani a magas szakmai színvonalat és a forráselemzésekhez szükséges nyelvi és történeti megalapozottságot. Vö.: HOLLÓSI: i. m. 42. oldalán írott jellemzéssel.

⁴³ HOLLÓSI: i.m., 44. p.

Már javában Baranyai Béla debreceni időszakában jelent meg a 'Némi adalékok jog- és egyháztörténetünkhöz. Vizsgálódások a Quadripartitum körül' (Budapest, 1942) című monográfiája. Ez utóbbi munka Baranyai saját bevallása szerint is „egyenes következménye az örökös királyság eszméjének történetét kutató munkásságának.”⁴⁴ A munka, hasonlóan Iványi műveihez, tudományos igényvel megírt, a téma előzményeit és következményeit is bemutató, pontos latin nyelvű hivatkozásokkal bővített és a korabeli törvénycikkeket is részletesen taglaló tanulmány, amelyben Baranyai a logikai következtetéseknek, a kérdések feltételének és azokra adott válaszoknak, valamint a kritikai észrevételeknek egész sorát vonultatja fel.

Baranyai továbblép a forrásfeltáró és -lejegyző módszeren, kritikai szemlélettel tekint valamennyi, hitelesnek tűnő kútfőre. Ha pedig ellentmondást, vagy annak gyanúját véli felfedezni, nélkülözhetetlennek tarja annak feloldását. Már munkája elején leszögezi, hogy dolgozata korábbi kutatásaira támaszkodik, és a királykoronázás és trónöröklés rendjének a vizsgálatáról korábban tett megállapításait itt is alapul veszi.⁴⁵ A munka címével ellentétben azonban mégsem egy egyháztörténeti dolgozatról van szó, sokkal inkább egy részletes jogtörténeti tanulmányról, amely a magyar nemzet XVI. századi eseményeinek történetét adja, és törvényeinek elemzését végzi el egy adott történelmi dokumentum, a Quadripartitum köré fűzve.

Az utókor retrospektív nézőpontjából Baranyai Béla jogtörténeti munkássága módszertanában és eszköztárában a különbségek dacára is erősen hasonlít Iványi Béla és (a szükség esetén a tanszéket helyettesítő) Szentpéteri Kun Béla tevékenységére. Mind a három jogtörténész középkorcentrikus látásmóddal, a megszépsítő messzeség távlatából kutatta és mutatta be a magyar történelmet és alkotmánytörténetet. Nyilván köze volt ehhez a trianoni tragédiának, amelytől a két világháború közötti jogtörténeti oktatás általában nem tudott elszakadni, és amely miatt erőteljes nemzeti irányba fordulás volt megfigyelhető.

III.

A régi debreceni jogi karon a jogtörténetnek mindössze e két kinevezett professzora volt. A Baranyai Béla halála után vákáns tanszéket – amint ezt Bruckner Győzővel kapcsolatosan már említettük – a kar miniszteri engedély hiányában nem tudta betölteni, ezért az oktatást helyettesítéssel kellett megoldani. A karon egyébiránt nem volt ritka a helyettesítés, többen sokszor hosszú évekig látták el kényszerből az üres tanszékek oktatási feladatait (ilyenkor természetesen megfelelő díjazást utalványozott számukra a vallás- és közoktatásügyi miniszter). A kar sokoldalú helyettesítőjének bizonyult Szentpéteri Kun Béla, a kar leghűségesebb oktatója, aki az alapítástól 1947-ig állományban volt. Az első tanév dékánjaként jószerivel ő szervezte meg a kart, amelynek öt évben volt dékánja, majd 50 évi felsőoktatási ténykedés után, többszöri hosszabbítást követően ment nyugdíjba. Nagyon találó Csohány János jellemzése: „Amolyan krízis-dékánja volt Kun Béla az egyetemnek. Sorompóba kellett lépnie az egyetem megnyitásakor, a

⁴⁴ BARANYAI Béla: *Az örökös királyság eszméje 1655–1687 és Esterházy Pál* in: Emlékkönyv Dománovszky Sándor születése hatvanadik fordulójának ünnepére, Budapest, 1937, 84–110. p.

⁴⁵ BARANYAI: i. m. 53–54. p.

román megszálláskor, a gazdasági válság tetőzésekor és az addig nem látott összeomláskor 1944/45-ben.”⁴⁶

Szentpéteri Kun Béla (aki előnevét a kommunista Kun Bélától való megkülönböztetőség miatt vette fel, hiszen a Kun Béla névvel 1919-ben történt események ma is az egyetemi legendárium részei) 1874-ben Monostorpályiban született. Református családja révén őt is reformátusnak keresztelték, és a Debreceni Református Kollégium diákja volt. 1897-től a máramarosszigeti, majd 1904-től a református debreceni jogakadémia tanára lett.⁴⁷

Pályája korai szakaszában bekapcsolódott a helyi politikai életbe és különösen nagy hangsúlyt fektetett az egyházi közéletben való részvételre. Ezt támasztja alá a debreceni egyetem megalakításában vállalt szerepe, továbbá az a tény, hogy az egyházi önkormányzati szervek tevékenységében, a törvényalkotást végző zsinatok munkájában is tevékenyen részt vett.

Mint igazi cívisprofesszor, egyeteme és kara történetének kitartó krónikása, több dolgozatot, tanulmányt szentelt az egyetem létrejöttére, az egyetem és a Kollégium kapcsolata dokumentálásának. Ekkor született „A debreceni egyetem tervezete: a debreceni református főiskola akadémiai tanácsa által elfogadott munkálat”⁴⁸ és „A debreceni egyetemért: a Tiszántúli Református Egyházkerület emlékkönyve a debreczeni magy. kir. tudományegyetem létesítésének történetéről”⁴⁹ című munkái, amelyeket kiegészített az 1941-ben született „Az egyetem alakulás története: a kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében” című forrásértékű tanulmánya.⁵⁰ Ezek a munkák a legnagyobb részletességgel ismertetik a debreceni egyetem legkorábbi történetét, annak alakuló munkálataitól kezdve, az építéssel járó kálvárián és a pénzügyi fedezetek összegyűjtésnek a nehézségein, valamint az egyházi közgyűlés és a kormány levélváltásainak az eredményein keresztül, egészen az egyetem alapítását követő évekig.⁵¹

Az egyetem- és kartörténet mellett a jogtörténész vénájú elméleti jogász Kun Béla mutatkozott meg a *Jogtörténeti irány magánjogunkban* című munkájában,⁵² de nem kötelezte el magát a Savigny-féle irányzat mellett, és bár több magánjogi tanulmányt közölt,⁵³ még a magánjog mellett sem. A következő években ugyanis közjogi témákról, a nádori méltóság és a kormányzati felelősség összefüggéseiről is publikált.⁵⁴ A kartörté-

⁴⁶ CSOHÁNY János: *Szentpéteri Kun Béla. A tudós egyházjogász és sokoldalú szervező* in: P. SZABÓ Béla – MADAI Sándor (szerk.): *A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915–1947)*, Debrecen, 2002. 134. p.

⁴⁷ HOLLÓSI: i. m., 18., 57. p., VARGA Zoltán: *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914–1944*, Debrecen, 1967. 181. p., valamint részletesebben CSOHÁNY: i. m. 131–150. p.

⁴⁸ KUN Béla: *A debreceni egyetem tervezete: a debreceni református főiskola akadémiai tanácsa által elfogadott munkálat*, Debrecen, 1907.

⁴⁹ KUN Béla: *A debreceni egyetemért: a Tiszántúli Református Egyházkerület emlékkönyve a debreczeni magy. kir. tudományegyetem létesítésének történetéről*, Debrecen, 1917.

⁵⁰ SZ. KUN Béla: *Az egyetem alakulás története: a kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében*

⁵¹ Szentpéteri Kun Béla 1913. szeptember 9-én, még a Kollégiumban elmondott tanévnyitó beszéde szintén megjelent: KUN Béla: *Egyház és Egyetem. A debreceni református kollégium tanév megnyitása alkalmából* Debrecen, 1913.

⁵² KUN Béla: *Jogtörténeti irány magánjogunkban*, Máramarossziget, 1900.

⁵³ KUN Béla: *A házasságról*, Máramarossziget, 1902., uő: *A tervezet törvényes öröklési rendje*, Budapest, 1904

⁵⁴ KUN Béla: *Nádori méltóság és felelős kormány*, Budapest, 1902.

neten túlmutató jogtörténeti kutatásokba azonban – a háromszori tanszékhelyettesítés ellenére – nem kapcsolódott be.

A tanszék fennállásának utolsó éveiben, az 1946/47. tanév második félévétől kezdve a helyettesítést (Kun Béla nyugdíjba vonulása után) Flachbarth Ernő, a nemzetközi jog 1940-ben Debrecenbe került nyilvános rendes tanára látta el.⁵⁵ Ez a helyettesítés akár a „kölsön visszaadásának” is tekinthető, hiszen amikor Teghze Gyula 1939 végén meghalt, az imént említett jogtörténész professzor, Baranyai Béla helyettesítette a nemzetközi jogi tanszéket és adta elő a nemzetközi jogot.⁵⁶

Flachbarth Ernő származása, azaz személyes indíttatása, korai munkái, és szűkebb szakterülete, a kisebbségi jogok kutatása alapján is jogosítva érezhette magát a jogtörténet, különösen az európai alkotmány- és jogtörténet oktatására. Származását tekintve ugyanis a professzor szepesi szász volt, akinek közössége az első világháború után elcsatolt területen fekvő Késmárkon 1918 novemberében kijelentette, hogy továbbra is Magyarországhoz kíván tartozni, de ez a törekvésük nem járt sikerrel.⁵⁷ Korai munkái között a kisebbségek jogi helyzetének utóbbi évtizedekbeli története szép számmal szerepel, és a kisebbségi lét problémái is alapot adtak a professzor számára arra, hogy a jogtörténet oktatását elvállalja. (Az más kérdés, hogy az egyetem Kisebbségjogi Intézetének igazgatói feladatai mellett nem volt-e túlzott vállalás tőle, hogy a háborús viszonyok miatt több főkéllégiumi tárgyat is vitt. 1945/46-ban dékán volt, közben helyettesítette a közjogot és a büntetőjogot az 1945-ös őszi félévben, majd a magyar és európai jogtörténetet az 1946/47-es tanévben. A hallgatói visszaemlékezések alapján azonban Flachbarth mindezeket a tárgyakat „épp oly felkészültséggel, lelkiismeretesen adta elő, mint ezt saját tárgyaival tette.”⁵⁸

A kari tanács tanszékhelyettesítési döntése mellett szólt továbbá az is, hogy a tanrendben időközben a tárgy neve is megváltozott: az 1946/47-es évtől kezdve Magyar és összehasonlító európai jogtörténet (Alkotmány-, közigazgatás és jogtörténet), majd Általános jogtörténet lett, ekként tehát az eddigieknél is több módot adott arra, hogy az egyetemes (általános) jogtörténet irányai az oktatásban megjelenjenek.

Flachbarth már említett kitűnő felkészültségét mutatja az a kéziratban ránk maradt jogtörténeti jegyzet is, amelyet a kar egy régi hallgatója bocsátott rendelkezésünkre, és amely a professzor 1947/48. tanévi előadásai alapján készült.⁵⁹ A jogtörténet megközelítését ebben a Ratio Educationistól kezdi meg. Jogtörténet-fogalmába jogfilozófiai elemeket vegyít, így az közel sem olyan tiszta, mint az Iványi által kifejtett definíció. Flachbarth a komparatív szemlélet segítségével, kissé elvontan határozza meg a jogtörténet fogalmát, gyakran hivatkozva idegen szerzőkre, idegen művekre. A magyar őstör-

⁵⁵ Már többször érintettük a témát: a kar szándékai szerint Bruckner Győzöt hívta volna meg a tanszékre, de mivel ezt a fent említett adminisztratív döntések lehetetlenné tették, legalább a címzetes nyilvános rendes tanári címet adta meg a kar Brucknernek. Vö.: HBML VIII. 7/a, 1947. április 14-i, XVIII. rendes ülés, 350 sz., a vallás- és közoktatásügyi miniszter 68.939/1947 sz. határozata alapján.

⁵⁶ SISKÁ Katalin – SZABÓ Krisztián: *Flachbarth Ernő (1896–1955)* in: P. SZABÓ Béla – MADAI Sándor (szerk.): *A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914–1949)*, Debrecen, 2004. 119. p.

⁵⁷ SISKÁ-SZABÓ: i. m. 115. p.

⁵⁸ GÁL Gyula: *Flachbarth Ernő, a tudós és professzor*, Jura 6 (2000), 1–2. szám, 89. p.

⁵⁹ FLACHBARTH Ernő: *Jogtörténet*. Kátai István jogszigorló (Kenderes, Bethlen u. 44.) jegyzete az I. (történeti) szigorlatra Flachbarth Ernő ny. r. tanár 1947/48. tanévi előadásai nyomán. Kézirat. (A jegyzetet Hajdu József Ákos digitalizálta és értékelte, és azt 2010-ben benyújtandó szakdolgozatának mellékleteként közkinccsé teszi. Értékes kartörténeti adalékot jelentő munkájáért ezúton is köszönetet mondok Hajdu József Ákosnak.)

ténet keretei között megtalálható „A frank birodalom jogintézményei – jogforrások” című előadás, és a frank királyi hatalomra, közigazgatásra vonatkozó fejezeteket is. A magyarság őstörténetére vonatkozó előadásait Hóman Bálint, továbbá Beér József, Bárczi Géza, Ligeti Lajos és Eckhart Ferenc tanulmányai nyomán állította össze. Kiváló nyelvtudása révén sok idegen forrást is feldolgoz az előadásokban. Egyértelmű hatást gyakorolt rá Eckhart Ferenc munkássága. Jegyzetében több helyen említi Eckhart professzor nevét, és munkájának egészen érződik a komparatív, összehasonlító szemlélet jelenléte. A jogtörténet korszakainak a csoportosítása során külön is megemlíti Eckhart Ferenc osztályozását, és külön fejezetet szentel a Szent-korona tan bemutatásának.

Epilógus

1. Azok a tudós jogtörténészek, akikről a fentebbi sorok szólnak, még képesek voltak a középkorból visszamaradt anyagok kutatására, értékelésére. Részben azért, mivel azokat még nem pusztította el a háborúval járó rombolás, részben pedig azért, mert még birtokában voltak azoknak a nyelvi és szakmai ismereteknek, amelyek a latin szövegek helyes olvasásához és feldolgozásához szükségesek. Éppen ezért fontos megemlékezni e személyekről, akik még jól ismerték a rendi jog anyagát, és nem csak úgy szereztek arról töredékes ismereteket, hogy a poros könyvtárak szekrényeit kutatják. Tevékenységükkel hozzájárultak letűnt korok anyagának megőrzéséhez, tudományos igényű feldolgozásához, és az utánuk következő nemzedékek oktatásához, fejlesztéséhez és kutatásához.

2. A heroikus küzdelem azonban, amelyet a debreceni jogi kar utolsó éveiben üres tanszékeinek helyettesítése, a hallgatói igények kielégítése, végül az újabbnál-újabb adminisztratív követelményeknek való elégtétel érdekében kifejtett, eredménytelennek bizonyult. Ugyanígy kevés volt az állami (államosított) jogakadémiák küzdelme is a fennmaradásukért, és az általuk képviselt kulturális értékek megőrzéséért.⁶⁰ A 4105/1949/134. Korm. sz. rendelet, és az ez alapján kiadott, a bevezetőben említett pénzügyminiszteri leirat megpecsételte a háromból két kar sorsát.

Akkor nem sikerült összefogni és kilábalni a bajból. A miskolci és a debreceni professzorok részben Szegeden, részben Pécsen találtak új tanszékekre és új otthonra, részben nyugdíjba vonultak, és sérelmeiket hánytorgatták fel újra és újra (mindhiába) az új rendszer miatt.

3. Aztán elkövetkezett egy új korszakváltás, 1981-től Miskolcon újra működik a jogi kar,⁶¹ 15 évvel később pedig Debrecen is felébredt csipkerózsika-álmából.⁶² Végre ismét három bástya van a kelet-magyarországi jogászképzésnek. A Debrecen-Miskolc-Szeged triász szakmai közösségének tudata is jelen van. A Várnay Ernő professzor kezdeményezésére évek óta hagyományosan Debrecenben megrendezendő tavaszi doktorandusz-konferencia, amely a három jogi kar fiataljait hívja szakmai fórumra, e szellemi

⁶⁰ Vö.: BRUCKNER Győző: *A Miskolci Jogakadémia múltja és kulturmunkássága 1919–1949* (szerk.: Stipta István és Dobrossy István), Miskolc, 1996., 268–272. p., és STIPTA István: *Bruckner Győző, a miskolci jogakadémia dékánja* in: uoitt, 44. p.

⁶¹ STIPTA István: *A miskolci állam- és jogtudományi oktatás története (1981–1999)* in: Zsámboki László (szerk.): *50 éve Miskolcon. Fejezetek a Miskolci Egyetem történetéből*, Miskolc, 1999. 176–195. p.

⁶² SZABÓ Béla: *A Debreceni Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara* in: Takács Péter (szerk.): *A jogászképzés múltja, jelene és jövője. Ünnepi tanulmányok, konferencia-előadások, kerekasztalbeszélések*, Budapest, 2003, 289–301. p.

közösség filozófiáját viszi tovább. A közös rendezvények igazolják Ruszoly József alapító lépéseit, és azt a felismerést, hogy a három kar nem elszigetelten, hanem közös érdekek mentén és – a lehetőségekhez képest – együttesen fellépve lehet képes úrrá lenni a jelenlegi válságon (is).

JUDIT BALOGH

LEHRSTÜHLE UND SCHULEN

BILDNISSE AUS DEM PANTHEON DER EHEMALIGEN JURISTISCHEN
FAKULTÄT VON DEBRECEN

(Zusammenfassung)

Szeged – Miskolc – Debrecen

Drei emblematischen Grossstädte Ostungarns, wo es sowohl früher als auch heute Juristische Fakultäten gibt. Alle drei Fakultäten hatten ihren spezifischen Fachschwerpunkten, ihre Ausstrahlung und ihren Ruf im 20. Jahrhundert, obwohl sie eine gewisse Einheit bildeten im ungarischen juristischen Hochschulsystem vor 1945. Die drei Fakultäten hatten gemeinsames Schicksal und gemeinsame Aufgabe, wenn sie in Notfällen miteinander gegen der Kultusregierung auftraten. Sie haben weitreichenden wissenschaftlichen und privaten Kontakte zueinander gepflegt.

Es ist aber nicht nur die Geschichte, was diese drei Fakultäten verknüpft. Es sind immer noch Personen, die die Einheit der ostungarischen Juristenausbildung symbolisieren. Eine solche wertvolle und hochgeschätzte Persönlichkeit ist Prof. József Ruszoly, Gründer und vorheriger Professor des Lehrstuhls für Rechtsgeschichte der Universität Debrecen, dem diese Abhandlung gewidmet sei.

Der Aufsatz ist ein Teil des laufenden Projekts der Universität Debrecen, welche 2012 die Hundertjahrfeier ihres Bestehens jubielt. Die Debrecener Fakultät bemüht sich seit mehreren Jahren, ihrer Geschichte nachzugehen und die Ergebnisse zu veröffentlichen. Dieser Bemühung ist schon drei Bände zu danken. Anlässlich dieses Centenariums und des 70. Geburtstags von Prof. Ruszoly hat die Verfasserin diesen kurzen Aufsatz über die Geschichte des Lehrstuhls für Ungarische Rechtsgeschichte geschrieben, in dem sie die fachliche Lebensbahn der zwei ernannten Professoren (Béla Iványi, Prof. 1914–1926; Béla Baranyai, Prof. 1927–1945) und weiteren zwei Lehrstuhlvertreter (Béla Sz. Kun, Prof. für Kirchenrecht und Ernő Flachbarth, Prof. für Internationales Öffentliches Recht) bearbeitet.